

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (1900-1950)

Μια πρώτη προσέγγιση

Πάντοτε πίστευα ότι δεν ήταν δυνατόν η Ήπειρος, αυτό το σημαντικό κομμάτι της ελληνικής γης, να υστερούσε τόσο στον τομέα του Θεάτρου τα χρόνια αυτά, τα πρώτα χρόνια δηλαδή του νεοελληνικού της θεάτρου, όσο κακώς φαίνεται με την επαφή που μπορεί να έχει κάποιος καθώς ενδιατρίβει στις μέχρι τώρα γενικές και ειδικές σχετικές εργασίες. Τα 50 πρωτότυπα θεατρικά κείμενα (εκδοθέντα-ανέκδοτα) που μέχρι στιγμής έχω περιυλ-λέξει, οι θεατρικές ερασιτεχνικές ομάδες που συχνά δίνουν την παρουσία τους, τα σχολικά έργα που «ανεβάζονται» με την πρώτη ευκαιρία (γιορτές) και στα πιο απομακρυσμένα χωριά, η κοσμοσυρροή στις πραγματοποιούμενες παραστάσεις απ' τους αθηναϊκούς θιάσους, μαρτυρούν ότι υπήρξε θέατρο στην Ήπειρο που δεν του αξίζει να περάσει απαρατήρητο. Το αν η πρωτότυπη δραματουργική παραγωγή ήταν αξιόλογη ή όχι –που πάντως αντιπροσώπευε πολλές τάσεις– είναι ζήτημα μιας άλλης έρευνας. Από μια πρώτη ματιά φαίνεται πράγματι ότι μμείται τα όσα γράφονται και παίζονται στην Αθήνα, και μάλιστα όψιμα. Αλλά το ίδιο δεν έκανε και η Αθήνα γενικά τα χρόνια αυτά σε σχέση με την Ευρώπη; Το αν πρόκειται για δουλική μίμηση ή όχι, πέραν του ότι είναι έργο μιας άλλης μελέτης, θα είχε σημασία αν είχαμε τη δυνατότητα να συγκρίνουμε την ποιότητα της θεατρικής παραγωγής της Ηπείρου με εκείνη άλλων περιοχών του ελλαδικού χώρου που παραδίδεται απ' την ιστορία ότι υπήρξε θέατρο-και πάντως όχι περιοχών του νη-σιώτικου χώρου, όπου υπήρξαν άλλου είδους επιδράσεις.

Τα θεατρικά έργα που περιλαμβάνονται στην αναζήτηση αυτή είναι αυστηρά όσα εκδόθηκαν ή και παραστάθηκαν στην περίοδο 1900-1950. Δηλαδή όχι όσα τυχόν παραστάθηκαν αλλά παρέμειναν ανέκδοτα. Και αυτά θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν, αλλά απ' όσο μέχρι στιγμής ερευνήσα, έχουν παρασταθεί έξω απ' τον ηπειρωτικό χώρο. Έτσι δεν συνέβαλαν στη θεατρική ζωή της Ηπείρου, πράγμα που υπήρξε βασική παράμετρος της ερευνητικής αυτής εργασίας. (Βέβαια και κάποια εκδοθέντα ανεβάζτηκαν εκτός του ηπειρωτικού χώρου, αλλά η πρώτη παράμετρος της ερευνητικής αυτής προσπάθειας αφορά τα εκδοθέντα). Όπως επίσης δεν περιλαμβάνονται και τυχόν έργα, που μπορεί να γράφτηκαν την περίοδο αυτή, αλλά ούτε εκδόθηκαν ούτε παραστάθηκαν μέσα σ' αυτή, γιατί και αυτά δεν συνέβαλαν στη θεατρική ζωή της Ηπείρου. Δεν συμπεριλήφθηκαν επίσης υποθέσεις θεατρικών έργων που παραστάθηκαν αλλά δεν εντοπίστηκαν τα κείμενά τους (κι απ' ότι φαίνεται δεν πρόκειται να εντοπιστούν), γιατί ο προσανατολισμός της έρευνας αυτής υπήρξε εξαρχής φιλολογικός, και φιλολογία δίχως έρευνα κειμένων δεν νοείται. Δεν περιλαμβάνεται επίσης ο *Καραγκώζης*, το *Παιδικό Θέατρο*, το *Θέατρο της Βορείου Ηπείρου*, όσο τουλάχιστον αυτή δεν είχε υλαχθεί οριστικά στην Αλβανία (1921), γιατί παρά το υλικό που έχω συγκεντρώσει και παρά το ότι τα παραπάνω είδη θεάτρου συνέβαλαν στη θεατρική ζωή της Ηπείρου, επειδή απαιτούν περαιτέρω έρευνα δεν τα συμπεριέλαβα σε τούτη την κατάθεση. Πάντως, επειδή πρόκειται για ειδικό θέατρο και η συμβολή του στη θεατρική ζωή όποιας περιοχής έχει έναν άλλο

χαρακτήρα απ' ό,τι ο γενικός χαρακτήρας που διαμορφώνεται κάθε φορά, δεν αλλοιώθηκε και η εικόνα της ηπειρωτικής θεατρικής ζωής στην προκειμένη περίπτωση.

Ως περιοχή προέλευσης του έργου, αν αποδεδειγμένα αυτό δεν παίζεται κατ' επανάληψη σε μία συγκεκριμένη περιοχή (νομός) της Ηπείρου, λαμβάνεται ο τόπος γέννησης του συγγραφέα. Αν δεν έχει εντοπισθεί ο τόπος γέννησης του συγγραφέα, προτεραιότητα έχει ο τόπος της α' έκδοσης ή της α' δημοσίευσης του έργου. Τα έργα όμως του Γιώργου Κοτζιούλα, γεννημένου στην περιοχή Ιωαννίνων, επειδή παίχτηκαν όλα στην περιοχή της Άρτας αν όχι το καθένα ξεχωριστά (κατ' επανάληψη), έχω την άποψη ότι πρέπει να «πολιτογραφηθούν» στην περιοχή της Άρτας. (Εξάλλου η Πλατανούσα των Ιωαννίνων, τόπος γέννησης του συγγραφέα, βρίσκεται στα σύνορα των νομών Ιωαννίνων και Άρτας, ο Γιώργος Κοτζιούλας φοίτησε στο Γυμνάσιο της Άρτας, ενώ τέλος οι υποθέσεις των σχετικών έργων διαδραματίζονται στην περιοχή της Άρτας, για όσες τουλάχιστον γίνεται συγκεκριμένη αναφορά). Μία εξαίρεση (Ο «Αστυνόμος» παίζεται στο νομό Καρδίτσας) δεν μπορεί να αλλοιώσει τη γενική «πολιτογράφηση».

Τα έργα αυτά είναι τα εξής, μαζί με τα πρώτα θεατρολογικά τους στοιχεία:

1. ΛΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ: ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ «ΕΡΩΦΙΛΗΣ» ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΟΡΤΑΤΖΗ

Ο «Πανάρατος» (περιοχή Άρτας)

Η διασκευή περιλαμβάνει μόνο την ουσία του μύθου της «Ερωφίλης» του Χορτάτζη, που αντιστοιχεί γενικά με τα επεισόδια της Δ' και Ε' πράξης του πρωτότυπου. Διαφοροποιεί επίσης ορισμένα σημεία του μύθου αναφοράς, από τα οποία επισημαίνουμε μόνο την αλλαγή του ονόματος «Ερωφίλη» σε «Σαραφή». (Γλώσσα Δημοτική).

Μονόπρακτο (109 στίχοι η πληρέστερη παραλλαγή-μικροδιαφορές με τις άλλες). Σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, ομοιοκατάληκτο κατά ζεύγη (όπως του πρωτότυπου) με κάποιες μετρικές ανωμαλίες.

Παίζονταν απ' το 1900-1940, (αλλά και πριν το 1900) τις Απόκριες (πάντοτε), υπαίθρια, στην Άρτα. (Η ολοκλήρωση απ' τον υποφαινόμενο της θεατρικής κίνησης στην Ηπειρο τα χρόνια αυτά θα μας πληροφορήσει σε ποιες πιθανώς περιοχές της Ηπείρου παιζόταν και πώς το εν λόγω έργο σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μπορούσε να γίνει αναφορά σε τούτη την κατάθεση).

Δημοσιεύθηκε το 1979 (α' φορά).¹

2. ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ (1861-1937. ΑΠ' ΤΟ ΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): «ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ» (ΠΑΗΡΕΣΤΕΡΟΣ ΤΙΤΛΟΣ: «ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ») (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στο Σούλι και στα Γιάννινα από το 1753 ως τις 20 Ιουλίου 1792, και αφορά σε πολεμικά γεγονότα μεταξύ Σουλιωτών και Αλή-πασά. Ιδιαίτερα στη σύλληψη του Λάμπρου Τζαβέλλα από τον Αλή, στην απελευθέρωσή του και στο θανάσιμο τραυματισμό του κατά την αποτυχημένη επίθεση του Αλή εναντίον του Σουλίου το 1792. (Γλώσσα Δημοτική)

1. Περ. Σκουφάς, Άρτα, τεύχ. 50-51/1979, σσ. 137-141, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες, καθώς και η άλλη σχετική βιβλιογραφία.

Δράμα έμμετρο (κατά τον συγγραφέα), πεντάπρακτο (104 σελ.). Ο στίχος του ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος με κάποιες χασμωδίες.
Εκδόθηκε το 1901².

3. ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ. «ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΙΜΗ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Ήπειρο κατά το 1800 (στην Πάργα, στην Επαρχία Κουρέντων [Ιωαννίνων] και στο Σούλι): Τη Σουλιωτοπούλα Δάφνη, εικοσάχρονη, χήρα πριν ένα χρόνο, σκοτώνει ο αδελφός της καπετάν Βασίλης, νομίζοντας ότι έχει συνάψει ερωτική σχέση μ' ένα πρώην πρωτοπαλλήκαρό του, τον Μήτρο. (Γλώσσα Δημοτική)

Τραγωδία έμμετρο (ο συγγρ. δεν αναφέρει το «έμμετρο»), τετράπρακτη (61 σελ.). Το μέτρο του στίχου όπως του ποιηομένου έργου του Χρίστου Χρηστοβασίλη.

Ανεβάστηκε τον Αύγουστο του 1898³ για πρώτη φορά απ' το θίασο «Δ. Κοτοπούλη», στην Αθήνα. Εκδόθηκε το 1904⁴.

4. ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ (1884-1973. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΡΙΤΣΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): «ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σ' ένα ρωμαίικο χωριό, το πρωί των Χριστουγέννων: Ο Γιός του Άρχοντα έχει ερωτικό δεσμό με την Αννέτα, αλλά δεν θέλει να επισημοποιήσει το δεσμό, ώστε να παντρευτούν, παρά τις παρακλήσεις της ερωμένης του, η οποία δικαιολογημένα φοβάται μήπως τη σχέση αυτή πληροφορηθεί ο αδελφός της Λουκάς και η κοινωνία του χωριού. Σημερώνοντας Χριστούγεννα και μετά από κάποια ερωτική περίπτωση των δύο, η Αννέτα φαίνεται να έχει μετανοήσει για τη σχέση της με τον Γιό του Άρχοντα, ενώ η σύγκρουσή τους για το θέμα αυτό είναι αναπόφευκτη. Αργά όμως... Ο Λουκάς έχει πληροφορηθεί για το δεσμό και σε κάποια στιγμή της φέρεται ιδιαίτερα βίανασα, ενώ εκείνη τον παρακαλεί, ειλικρινά να τη σκοτώσει, διαφορετικά δεν της μένει τίποτε άλλο πια, παρά να πνιγεί στο ποτάμι του χωριού. Ο Λουκάς επικαλείται την «καταλαλιά» της κοινωνίας τους, και τελικά δείχνει ότι θέλει να βοηθήσει την αδελφή του. Εν τω μεταξύ όμως ο δεσμός της Αννέτας έχει γίνει γνωστός και στο χωριό. Έτσι, ένας όμιλος αγανακτισμένων χωρικών εισβάλλει με άγριες διαθέσεις στο σπίτι των δύο αδελφών, και ύστερα από μία δραματική σύγκρουση επιτιθέμενων και αμυνόμενων, «οι εισβολείς» δένουν τον Λουκά, και την Αννέτα αφού τη μαστιγώνουν, την ανεβάζουν ημίγυμνη πάνω σε γάδαρο για να την «πομπέψουν» σε όλο το χωριό. Ύστερα από την «πομπή» φέρει το πλήθος την Αννέτα σπίτι της αναίσθητη και σε κακή χάλια, συνοδεία υβριστικών εκφράσεων. Ο Λουκάς έχει εν τω μεταξύ τρελαθεί: «...Τι τη θέλω έτσι που της ξέσκιαν τις

2. Οι παραπάνω πληροφορίες γ' αυτό το θεατρικό έργο του Χρίστου Χρηστοβασίλη προέρχονται απ' το: Χρίστου ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ. *Αγώνες του Σουλίου: Για την Πατρίδα*, Αθήνα 1901 (τυπ. Α. Κωνσταντινίδη) και ιδιαίτερα: εξώφυλλο και σσ. 11, 16. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

3. Παρ' ότι τα έργα κατατάσσονται με βάση την πρώτη εμφάνισή τους (έκδοση ή παράσταση), επειδή η εργασία αυτή έχει χρονολογία αρετηρίας το 1900, θεωρήσα ως χρονολογία πρώτης εμφάνισης του έργου αυτού το 1904.

4. Οι παραπάνω πληροφορίες γ' αυτό το θεατρικό έργο του Χρίστου Χρηστοβασίλη προέρχονται απ' το: Χρίστου ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ: *Για την τιμή*, Αθήνα 1904, έκδ. «Γ. Φέξης», και ιδιαίτερα εξώφυλλο, εισώφυλλο και σ. 3. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

πλάτες... Θα πάω να την κρύψω κάπου...», εννοώντας να την πνίξει στο ποτάμι! Πράγμα που και έκανε. Επιστρέφοντας μέσ' απ' τα «μπράβο» των συγχωριανών του ο Λουκάς, παραμιλώντας γίνεται αντιληπτό απ' τους συγχωριανούς του ότι έχει τρελαθεί, και εκείνοι φοβούμενοι αποχωρούν, αφήνοντάς τον μόνο του να παραμιλά... (Γλώσσα δημοτική).

Δράμα (κατά τον συγγο.), δίπρακτο (50 σελ.).

Ανεβάστηκε τον Οκτώβριο του 1904 για α' φορά απ' τη «Νέα Σκηνή» του Κ. Χρηστομάνου. Εκδόθηκε το 1972⁵.

5. ΛΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ: «ΟΙ ΕΠΤΑ ΔΥΝΑΜΕΙΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ). ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ, Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΠΑΡΟΤΡΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΤΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΚΦΡΑΖΟΝΤΑΣ ΜΑΛΙΣΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥΣ Σ' ΑΥΤΗΝ. Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΤΙΔΑΡ.(ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ).

Λαϊκό (πατριωτικό) δράμα, έμμετρο, μονόπρακτο (3 σελ.). Ο στίχος του ιαμβικός οκτασύλλαβος και εφτασύλλαβος ομοιοκατάληκτος πλεκτός σε κάθε δεύτερο ζευγάρι με κάποιες μετρικές ανωμαλίες.

Γράφτηκε μάλλον μεταξύ του 1897 και 1912.

Παίζονταν απ' την εποχή της γραφής του και για 50 χρόνια, τις Απόκριες (πάντοτε), υπαίθρια ή σε ιδιωτικούς χώρους, στην Άρτα. Δημοσιεύθηκε το 1978 (α' φορά)⁶.

6. ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ: «Η ΚΥΡΙΑ ΜΑΣ ΗΤΑΝ 'ΩΣ ΕΙΓΙΣΤΑ'» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ [ΔΙΑΣΠΟΡΑ])⁷.

Τα επεισόδια διαδραματίζονται στα μέσα του περασμένου αιώνα: Ευτράπελα επεισόδια εξαιτίας της χρησιμοποίησης της έκφρασης «ως έγγιστα» αντί του «έγγυος» απ' την κυρα-Γεώργαινα, πράγμα που συνηθίζονταν από κάποιους λόγω μόδας, δηλαδή η χρησιμοποίηση της αρχαίας ή καθαρεύουσας, αν και δεν τις γνώριζαν καθόλου. (Γλώσσα Δημοτική).

Κωμωδία (κατά τον συγγο.), τρίπρακτη (7 σελ.).

Δημοσιεύθηκε το 1912 (α' φορά)⁸.

5. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Μάρκου Ανυγέρη προέρχονται απ' το: Μάρκου ΑΥΓΕΡΗ, *Θεατρικά*, 1972, εκδ. «Αφών Τολίδη», και ιδιαίτερα σσ. 3 και 5. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

6. Περ. Σκουφάς, Άρτα, τευχ. 48-48/1978, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες. Η πληροφορία ότι παίζονταν και σε ιδιωτικούς χώρους προέρχεται απ' τον κ. Τάκη Βασιμά, ειδικά ασχολούμενο με το Θέατρο στην Άρτα.

7. Από τις πληροφορίες των υπεύθυνων των βιβλιοθηκών των πρωτευουσών των νομών της Ηπείρου, τα περιοδικά της Διασποράς (κ. και επόμ.) κυκλοφορούσαν οπωσδήποτε στα Ιωάννινα, σε κάποιες περιπτώσεις δε και στην Άρτα. Γι' αυτό θεωρούμε ότι, εφόσον και το περιεχόμενο των περιοδικών της διασποράς ήταν ηπειρωτικό, τα θεατρικά έργα που περιλαμβάνονται σ' αυτά έχουν ηπειρωτική την προέλευση και συνέβαλαν στις θεατρική ζωή της Ηπείρου.

8. Περ. *Ηπειρος*: Λεύκωμα έντυπων εικονογραφημένων» (Ε. Μαιρογορδάτου) του 1912, *Κων/πολις*, σσ. 65-72, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες.

7. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΖΑΛΟΠΟΥΛΟΥ: «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΑΙ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΙ»
(ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΩΝ [ΔΙΑΣΠΟΡΑ]).

Τα επεισόδια διαδραματίζονται στην αίθουσα της Δ' τάξης Γυμνασίου: Ο φιλόλογος εξετάζοντας μαθητές χρησιμοποιεί εκφράσεις –γνωστές πάντως– απ' τις βασικές ευρωπαϊκές γλώσσες και την αλβανική ή ομολογεί ότι δεν έχει διαβάσει το μάθημα της Λογικής που πρέπει να παραδώσει. Άλλος μαθητής αποβάλλεται γιατί διαμαρτυρήθηκε στο γυμνασιάρχη γιατί ο δάσκαλος της τουρκικής τον εξέτασε σε πολύ πιο προχωρημένη ύλη από εκείνη που όφειλε να γνωρίζει.(Γλώσσα δημοτική)

Κωμωδία (κατά τον συγγρ.), δίπρακτη (5 σελ.)⁹.

Δημοσιεύθηκε το 1914 (α' φορά)¹⁰.

8. ΜΙΑΤΟΥ ΕΥΘΥΜΟΥ: «ΑΥΤΟΣ ΚΑΝΕΙ ΚΑΛΕΣ ΔΙΑΒΑΣΕΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΩΝ [ΔΙΑΣΠΟΡΑ]).

Το επεισόδιο διαδραματίζεται στο σπίτι ενός εορταζόμενου του Αγίου Δημητρίου. Ο ιερέας που κάνει τη δέηση διακόπτει συχνά την ψαλμωδία και συζητά διάφορα θέματα με τις γυναίκες που βρίσκονται στο δωμάτιο. Οι γυναίκες του σπιτιού, όταν φεύγει ο ιερέας, συμφωνούν στο ότι «Αυτός κάνει καλές διαβάσεις (δηλαδή 'καλά διαβάσματα')! Τι, σαν ο άλλος;...»(Γλώσσα δημοτική).

Κωμωδία (κατά τον συγγρ.), σε μία σηνή (εικόνα) (3 σελ.).

Δημοσιεύθηκε το 1914 (α' φορά)¹¹.

9. ΚΩΣΤΑ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ (1888-1943. ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΙΝΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): «ΙΔΑΝΙΚΟΣ ΕΡΩΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε χωριό της Καρδίτσας, στην Αθήνα και στην Καρδίτσα, την εποχή που γράφεται το έργο: Ο Μήτσος που σπουδάζει στην Αθήνα ερωτεύτηκε μία νέα που είδε ξαφνικά στο δρόμο, αλλά ύστερα την έχασε. Και προσπαθεί ψάχνοντας μήνες!... Τη βρίσκει όμως τυχαία: Είναι η κόρη της νέας του σπιτονοικοκυράς Κλειώ. Η αναγνώριση όμως των δύο περνά από πολλές περιπέτειες... Τέτοιες ώστε να αναγνωριστούν τελικά στην Καρδίτσα, όπου ζει πια ο Μήτσος ασκώντας το επάγγελμα του γιατρού. (Γλώσσα δημοτική με αρκετά στοιχεία καθαρεύουσας).

Δραματικό ειδύλλιο έμμετρο (κατά τον συγγρ.), πεντάπρακτο (81 σελ.). Ο στίχος του ιαμβικού δεκαπεντασύλλαβος, και σε κάποιες περιπτώσεις συνοδεύεται από μουσική.

Εκδόθηκε το 1922¹².

9. Ο συγγραφέας τη θέλει μονόπρακτη, παρά τις δύο πράξεις στις οποίες τη διαιρεί.

10. Περ. *Ηπειρωτικών Ημερολόγιον Η Ν. Ελλάς* (Β. Τζαλόπουλου) του 1914 (τυπ. Αθήνα), σσ. 196-200, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες.

11. Περ. «*Ηπειρωτικόν Ημερολόγιον*» (Μ. Οικονομίδου) του 1914 (τυπ. Αθήνα), σσ. 272-274, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες.

12. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Κ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ προέρχονται απ' το: Κων/νου ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ, *Ιδανικός έρωσ*, Αθήνα 1922 (τυπ. Καλογεροπούλου-Γαληνιάη & Σια), και ιδιαίτερα εξώφυλλο. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

10. ΚΩΣΤΑ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ: «ΤΑ ΝΟΘΑ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Κηφισιά και στην Αθήνα, την εποχή που γράφεται το έργο: Πρόκειται για τον κλασικό μύθο των ερωτευμένων αδελφιών που όταν ανακαλύπτουν τη συγγενεία τους αυτοκτονούν. Στην περί ου ο λόγος «παράλλαξη», που ο μύθος χαρακτηρίζεται για την πολυπλοκότητά του, τα πρόσωπα είναι ο Παύλος και η Ροδούλα. (Γλώσσα δημοτική).

Τραγωδία έμμετη (ο συγγρ. δεν αναφέρει το «έμμετη»), τρίπρακτη (70 σελ.). Ο στίχος της ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος.

Ανεβίστηκε στην Κατοχή για πρώτη φορά από ερασιτέχνες στην Παραμυθιά¹³. Εκδόθηκε το 1924¹⁴.

11. ΚΩΣΤΑ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ: «Η ΚΑΤΕΡΓΑΡΑ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Αθήνα και στην Κέρκυρα, την εποχή που γράφεται το έργο: Κατεργάρα είναι η Νίνα, μια εικοσιπεντάρα, που θέλει να μπλέξει στα δίχτυα του γάμου τον Μίμη, ένα νεαρό αξιωματικό, χωρίς να τον αγαπά. Ούτε ο Μίμης όμως την αγαπά, σκολπεύει μόνο στην περιουσία της. Η Νίνα είναι τόσο κατεργάρα που καταφέρνει, επειδή δεν έχει περιουσία, να της γράψει ο Περίκλητος, ο γιος του αφεντικού της, ερωτευμένος μαζί της και «όχι πολύ στα καλά του» ένα τριώροφο σπίτι στ' όνομά της και όλα του τα μετρητά (που περνούν αργότερα στα χέρια του Μίμη), ενώ η Νίνα παρουσιάζει τον Περίκλητο στον Μίμη ως αδελφό της. Εν τω μεταξύ ο Μίμης αναπολεί την πραγματική του αγαπημένη Ευτυχία, που κι εκείνη τον αγαπά, αλλά έχουν χαθεί. Ύστερα από μερικά εντάτρελα ο μύθος δένει τα ζευγάρια Μίμη-Ευτυχίας, Περίκλητου-Νίνας σε γάμο αλλά η Νίνα ετοιμάζει ήδη σχέδιο συζυγικής απιστίας!... (Γλώσσα δημοτική).

Ηθογραφική φάρσα (κατά τον συγγρ.), τρίπρακτη (83 σελ.).

Ανεβίστηκε μεταξύ 1936-1943 για πρώτη φορά στην Άρτα¹⁵. (Η ολοκλήρωση απ' τον υποφαινόμενο της θεατρικής κίνησης στην Ήπειρο τα χρόνια αυτά θα επιτρέψει συγκεκριμένες πληροφορίες). Εκδόθηκε το 1930¹⁶.

12. ΘΕΟΧΑΡΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ¹⁷ (1870-1939. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΤΑ): «ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΛΕΥΚΤΡΩΝ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στα Λεύκτρα πριν και κατά την ομώνυμη μάχη (371 π.Χ.): Μέσα από μία μορφή αρχαίας τραγωδίας, δύο αξιωματικοί του σπαρτιατικού στρατού που έχει καταλάβει όλη σχεδόν τη Βοιωτία και βρίσκεται στην τελική ευθεία για την κα-

13. Σύμφωνα με τον κ. Σιωμόπουλο Στυλιανό, γιο του Κ. Σιωμόπουλου και κτήτορα του παρόντος κειμένου.

14. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Κ. Σιωμόπουλου προέρχονται απ' το: Κώστα Σιωμόπουλου, *Τα νόθα*, Αθήνα 1924, και ιδιαίτερα εξώφυλλο. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

15. Σύμφωνα με τον κ. Σιωμόπουλο Στυλιανό, (Κ. υποσημ. 13).

16. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Κ. Σιωμόπουλου προέρχονται απ' το: Κων/νου ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ, *Η Κατεργάρα*, Άρτα 1930, και ιδιαίτερα εξώφυλλο. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

17. Το έργο του Θ. ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ που ακολουθεί, προηγείται χρονολογικά του τελευταίου έργου του Κ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ (1924-1930).

τάληψη του κράτους των Θηβών, ο Παρθένιος και ο Φρουραρχίδας, σχεδιάζουν να ατιμάσουν δύο Θηβαίες παρθένες, την Ιπλώ και τη Μολπία. Εκείνες φοβούμενες γι' αυτό, απαρχονίζονται. Το προηγούμενο γεγονός θεωρείται απ' το μύθο ως γεγονός που σφράγισε την μετά από λίγο μάχη των Λεύκτρων, δεδομένου ότι και ο Κλεόμβροτος, ο βασιλιάς των Σπαρτιατών, ολιγόρησε μπροστά στη συμφορά των αξιωματικών του. Εξάλλου, σύμφωνα με κάποιο χρησμό, αν η μάχη μεταξύ Σπαρτιατών-Θηβαίων δινόταν κοντά στο μνήμα των δύο παρθένων, η νίκη θα στεφάνωνε το θηβαϊκό στρατό. Έτσι πάντως και έγινε. Η μάχη, με προτροπή του αρχηγού του θηβαϊκού στρατού, Επαμεινώνδα, δόθηκε κοντά στο μνήμα των δύο παρθένων και ο θηβαϊκός στρατός αναδείχθηκε νικητής. (Γλώσσα αρχαιοκαθαρεύουσα).

Δράμα (κατά τον συγγρ.), πεντάπρακτο (76 σελ.). Ο στίχος του ιαμβιακού δεκαπεντασύλλαβος με κάποιες μετρικές ανωμαλίες.

Εκδόθηκε το 1924¹⁸.

13. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΑΤΖΗ (ΠΕΛΛΕΡΕΝ) (1881-1930. ΑΠΟ ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ): «ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΘΥΣΙΑ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποια πόλη, την εποχή που γράφεται το έργο, και περιστρέφεται στα της εγκατάλειψης της Λουίζας από τον εραστή της Μάρκο, γιατί κυρίως η Λουίζα που έπαιξε την ερωτευμένη μαζί του, την «υπέρτατη θυσία», δηλαδή το ολοκληρωτικό ερωτικό δόσιό της, χάρισε στον φίλο του Μάρκου Στέλιο, ενώ είχε ακόμη δεσμό με τον Μάρκο. (Γλώσσα δημοτική με αρκετά στοιχεία καθαρεύουσας.)

Δράμα (κατά τον συγγρ.), μονόπρακτο (18 σελ.).

Δημοσιεύθηκε το 1930 (α' φορά)¹⁹.

14. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – Χ. ΣΟΥΛΗ (1892-1951. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΟΥΛΙΑΡΔΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): «Η ΗΠΕΙΡΩΤΟΠΟΥΛΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

(Υπόθεση : Χ. Σούλη – στίχοι: Γ. Παπαδόπουλου).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Ήπειρο τα παλιά χρόνια: Οι νεράδες αρπάζουν τη βασιλοπούλα απ' το παλάτι των Ιωαννίνων. Το βασιλόπουλο, ο αδελφός της, μετά από κάποιες περιπέτειες και αφού αναγκάζεται να κατέβη μέχρι τον Κάτω Κόσμο, κατορθώνει να την επαναφέρει στο παλάτι. (Γλώσσα δημοτική).

Παραμυθόδραμα έμμετρο (οι συγγραφείς δεν αναφέρουν το «έμμετρο»), πεντάπρακτο (δεν βρέθηκε ολόκληρο το κείμενο, αλλά μέρος του και περιλήψη). Ο στίχος του είναι ιαμβιακός δεκαπεντασύλλαβος, που συνοδεύεται ακανόνιστα το περισσότερο από ενδεκασύλλαβους (οι άλλοι στίχοι με μικρότερο αριθμό συλλαβών, πλην ελαχίστων περιπτώσεων).

Ανεβίστηκε στις 24 Ιουνίου του 1931 για πρώτη φορά απ' τους ερασιτέχνες (οπου-

18. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Θ. Τσούτσινου προέρχονται απ' το: Θ. ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ, *Το δράμα των Λεύκτρων*, Αθήνα 1924 (τυπ. Ι. Χατζηγιάννου), και ιδιαίτερα σ. 80 και εξώφυλλο. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

19. κ. περ. *Ελλοπία*, Ιωάννινα, τευχ. 1-4/1930, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες (τευχ. 1, σσ. 4-8/τευχ. 2, σσ. 69-71/τευχ. 3, σσ. 89-92 /τευχ. 4, σσ. 89-92).

δαστές) του Διδασκαλείου των Ιωαννίνων με την καθοδήγηση του καθηγητή Χρ. Σούλη. Δημοσιεύθηκε το 1931 (α' φορά)²⁰.

15. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (1901-1979. ΑΠΟ ΤΗ ΛΙΣΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ): «Ο ΤΣΑΜΙ-ΚΟΣ ΓΑΜΟΣ ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ).

Θεατρική απόδοση του τσάμικου γάμου. (Γλώσσα δημοτική).

Ηπειρωτική ηθογραφία (κατά τον συγγο.), τετράπρακτη (35 σελ.).

Τέλος συγγραφής το Μάρτιο του 1939.

Ανεβάστηκε στις 11 Απριλίου του 1939 για πρώτη φορά από ερασιτέχνες του συλλόγου «Άγιος Κοσμάς Θυάμιδος» στο θέατρο «Ολύμπια» Αθηνών. Εκδόθηκε το 1939²¹.

16. ΜΙΑΤΙΑΔΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ (:): «ΜΑΡΤΥΡΕΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΩΝ [ΔΙΑΣΠΟΡΑ])

Το επεισόδιο διαδραματίζεται στο σπίτι ενός ηπειρώτικου χωριού, το Σάββατο του Λαζάρου: Η Ευανθία και ο μικρός γιός της Τάκης περιμένουν τον Νίκο, σύζυγο και πατέρα, απ' την ξενιτιά για Πάσχα, τρίτη συνεχή χρονιά, αλλά τελικά εκείνος δεν έρχεται... Φαίνεται ύστερα από δέκα χρόνια ξενιτιάς, σύμφωνα με την Ευανθία που σπαράζει μαζί με τον Τάκη, «σε κάποιαν άλλη ξαναλέει λόγια αγάπης»!... (Γλώσσα δημοτική)

Δραματάκι (κατά τον συγγο.), μονόπρακτο (8 σελ.).

Δημοσιεύθηκε το 1938 (α' φορά)²².

17. ΛΑΚΗ ΚΟΛΒΑΤΣΟΥ (1912-1998. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ): «ΑΡΧΕΛΑΟΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Έφυρα τη μεταπελασγική εποχή. Προσεγγίζοντας την αρχαία τραγωδία, στο περί ου ο λόγος έργο, ο βασιλιάς των Χαθώνων (προϊστορικός λαός της Ηπείρου) Αρχέλαος, σύμφωνα με την απαίτηση του λαού του, πρέπει να θυσιάσει τη βασίλισσα Λαχεσία γιατί δεινά έχουν ενοικήσει στη χώρα, εξαιτίας ενός μεγάλου αμαρτήματος του βασιλιά. Ο Αρχέλαος προσπαθεί να αποφύγει τη θυσία, ενώ ζητά με αγγελιοφόρο βοήθεια απ' τον συγγενή του βασιλιά των κοντινών Κιμεριών. Ο Αρχέλαος κυρίως είναι εξοργισμένος με το ιερατείο και τους θεούς του που εξυτηρούν μόνο τα πάθη τους, γιατί στη δυσκολία αυτή τον έχει φέρει ο χρησμός του Θύρση, του Μεγάλου Ιερέα του Πλούτωνα, για λόγους μόνον εκδικητικούς. Εν τω μεταξύ ο λαός επαναστατεί και με βοήθεια και τις ραδιουργίες του Θύρση φαίνεται ότι σε λίγο θα γίνει κύριος της κα-

20. Περ. *Ελλοπία*, Ιωάννινα, τευχ. 10/1931, σσ. 257-263, απ' όπου οι σχετικές πληροφορίες. Τις ίδιες πληροφορίες (πλην εκείνες της δημοσίευσης) μαζί με την περίληψη της υπόθεσης της δημοσίευσε και η εφ. *Ηπειρωτικός Αγών*, Φ. 1305/26.7.31.

21. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Χρίστου Παπασταύρου προέρχονται απ' το: Χρίστου ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ, *Ο Τσάμικος Γάμος στα παλιά χρόνια*, Αθήνα 1984, έκδ. «Ομοσπονδία Μουσργάνας», και ιδιαίτερα εξώφυλλο. Η πληροφορία για την α' έκδοση του έργου (1939) προέρχεται απ' τον κ. Γκόρτο Κων/νο, πεθερό του συγγραφέα.

22. κ. περ. «Ηπειρωτικά-Πανεπιστημικών Λεύκωμα» (Μ. Οικονομίδου) του 1938 (τυπ. Αθήνα), σσ. 202-210, απ' όπου και οι σχετικές πληροφορίες.

τάστασης. Ἦδη ο Αρχέλαος πέφτει από εχθρικό κοντάρι. Δεν θ' αργήσουν όμως να φθάσουν οι Κιμέριοι και να νικήσουν τον επαναστατημένο λαό, κατευθύνονται δε στη συνέχεια προς το άντρο του Θύρησι. Ο Θύρησις που θυσιάζει στον Πλούτωνα, δηλαδή στις σκοτεινές δυνάμεις του Θανάτου κι όχι στους θεούς του Πάνω Κόσμου, δηλαδή στις δυνάμεις της Ζωής και του Φωτός, κάιτοι μπορεί να διαφύγει, αυτοκτονεί πηδώντας στο βάρβαρο που έχασε μπροστά του (Γλώσσα δημοτική).

Τραγωδία έμμετρη (ο συγγρ. δεν αναφέρει το «έμμετρη»), τρίπρακτη (28 σελ.). Στο στίχο της διακρίνονται και τα πέντε είδη μέτρων, στα χορικά όμως το μέτρο είναι ιαμβος δεκαπεντασύλλαβος.

Εκδόθηκε το 1940²³.

18. ΛΑΚΗ ΚΟΛΒΑΤΣΟΥ: «ΟΙ ΑΧΑΡΙΣΤΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποια πόλη, την εποχή που γράφεται το έργο: Ο Αντρέας και η Χρυσούλα είχαν ερωτικό δεσμό. Η Χρυσούλα όμως που ήταν παντρεμένη και αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το σύζυγό της Πέτρο, γι' αυτό εκείνος παραμέλησε εντελώς τη ζωή του, κατέληξε στον «κακό δρόμο» από τις ενοχές της. Απομακρύνθηκε και απ' τον Αντρέα που τον έβλεπε πνιγμένο μες στα επαγγελματικά του προβλήματα. Κάποτε όμως ξαναβρίσκονται ο Αντρέας και η Χρυσούλα. Και ο μεν Αντρέας, που γνωρίζει τι έχει συμβεί σ' εκείνη, φαίνεται τώρα περισσότερο ερωτευμένος μαζί της από πριν, εκείνη δε δεν έχει κατορθώσει να ξεφύγει απ' την κρίση της, καθώς μάλιστα αντικρύζει και την κόρη της μετά από πολύ καιρό λόγω των γεγονότων, την Καίτη, μία όμορφη δεκαπεντάρα. Στο μεταξύ αυτοκτονεί ο Πέτρος. Και ενώ ο Αντρέας υπόσχεται στη Χρυσούλα ότι θα συμπαρασταθεί στο πρόβλημα της Καίτης, μες στο χρόνο που κυλά ο Αντρέας δημιουργεί δεσμό με την Καίτη. Η πίεση των πραγμάτων επιβάλλει στο ερωτευμένο ζευγάρι να ανακοινώσει στη Χρυσούλα το δεσμό τους. Η Χρυσούλα καταρακώνεται, αλλά μπροστά στην ευτυχία του παιδιού της, μέσα από μεγάλη ψυχική προσπάθεια, καταφέρει «να σταθεί όρθια» και να τους δώσει την ευχή της. (Γλώσσα δημοτική).

Δράμα (κατά τον συγγρ.), τρίπρακτο (23 σελ.).

Εκδόθηκε το 1941²⁴.

19. ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ (1909-1956. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΑΤΑΝΟΥΣΑ (ΡΑΨΙΣΤΑ) ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): «Ο ΣΤΑΧΤΙΑΡΗΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σ' ένα τζουμερκιώτικο χωριό και στην Κωνσταντινούπολη, την εποχή της Τουρκοκρατίας: Ο Στάχτιαρης, ένας νέος, καλοκάγαθος χαρακτήρας, χωρίς καθόλου περιουσία και χωρίς υπόληψη στο χωριό, αναγκάζεται να ξενιτευτεί στην Πόλη. Στην Αρχόντω, στην κόρη του προεστού του χωριού που δείχνει γι' αυτόν ιδιαίτερη συμπάθεια, της εκμυστηρεύεται ότι ένα επίμονο όνειρο τον οδηγεί εκεί. Στην Πόλη ο Στάχτιαρης δύσκολα μπορεί να επιβιώσει. Εκεί όμως ζει στην πραγματικότητα το όνειρο

23. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Λάκη Κολβάτσου προέρχονται απ' το: Λάκη ΚΟΛΒΑΤΣΟΥ, *Αρχέλαος*, Ιωάννινα, εκδ. «Δωδώνη» (Ε. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗ), και ιδιαίτερα, εξώφυλλο, εσώφυλλο.

24. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Λ. Κολβάτσου προέρχεται από το: Λάκη ΚΟΛΒΑΤΣΟΥ, *ό.π.*, και ιδιαίτερα σ. 29. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου.

που τον καθοδηγούσε. Έτσι σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, οδηγείται πίσω στην Ελλάδα, σ' ένα σημείο κοντά στο χωριό του, όπου κατά τις επιταγές του ονειρου-πραγματικότητα θα ανακαλύψει θησαυρό. Έτσι και γίνεται. Ένας πλούσιος πια Στάχταρης κάνει τώρα την εμφάνισή του στο χωριό, το ίδιο όμως καλοκάγαθος. Επειδή μάλιστα ο προεστός έχει φτωχύνει, ο Στάχταρης είναι πια «ο καλύτερος του χωριού». Φυσικά Στάχταρης και Αρχόντω αρραβωνιάζονται!... (Γλώσσα δημοτική).

Παραμυθόδρομα (κατά τον συγγρ.), τρίπρακτο (85 σελ.).

Γράφτηκε: Ιούλιος-15 Σεπτεμβρίου 1943.

«Ανεβάστηκε» μάλλον μεταξύ 2 Ιουλίου-20 Ιουλίου για 1^η φορά στην ορεινή ύπαιθρο του νομού Άρτας από τη «Λαϊκή Σκηνή»(του Γιώργου Κοτζιούλα) της VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Στην περίοδο αυτή «ανεβάστηκαν»και τα περισσότερα έργα του συγγραφέα για 1^η φορά. Τα ορεινά χωριά του νομού Άρτας που αναφέρονται γι' αυτή τη χρονική περίοδο είναι (με αλφαβητική σειρά): Άνω Καλεντίνη, Άνω Πέτρα, Βελεντζικό, Βουργαρέλι, Δημάρι, Διχομοίριο, Ζυγοχώρια, Κάτω Ραντοβίτσι, Κλειδί, Λιβίταικο, Μαρκινιάδα, Μηλιανά, Μεγαλόχωρη, Μεσόπυργος, Σεκλίστα (σημ. Ελάτη), Σκουληκαριά, Χώσσηψη (σημ. Κυψέλη)²⁵. (Δεν αναφέρονται στην πηγή μας τα συγκεκριμένα έργα που και τότε «ανεβάζονται» κάθε φορά. Όπου σπάνια γίνεται αυτό, υπάρχει η σχετική ένδειξη στο συγκεκριμένο έργο αυτής της εργασίας).

Εκδόθηκε το 1976²⁶.

Για τα έργα μέχρι και τον αριθμό 32 που είναι του Γιώργου Κοτζιούλα δεν αναφέρεται πάλι ο συγγραφέας, όπως και η γλώσσα που είναι δημοτική.

20. «Ο ΕΝΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό της Ηπείρου, την περίοδο της Γερμανοιταλικής κατοχής: Ο «έγγλειστος» στον εαυτό του λογοτέχνης και δύστροπος Άγγελος, μετά τη γνωριμία του με τους ανθρώπους του αγώνα για ελευθερία, ιδιαίτερα της Νίκης που τον ενδιαφέρει ερωτικά και του αντάρτη Καριοφίλη, «φωτίζεται» τελικά απ' τα ιδανικά αυτού του αγώνα.

Μονόπρακτο (25 σελ.).

Γράφτηκε: 26-28 Μαρτίου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ. (το «παίχτηκε» αντικαθιστά το «ανεβάστηκε» στο εξής, λόγω των πρωτόγονων συνθηκών ανεβίασματος των έργων του Γιώργου Κοτζιούλα)²⁷.

21. Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο μεγαλοχώρι της Ηπείρου, την περίοδο της Γερμανοιταλικής κατοχής: Ο υπεύθυνος του χωριού για τους αντάρτες Πάνος βρίσκεται σε

25. Ό.π., σσ. 32-33 και 42-48. Όσον αφορά τα σημερινά ονόματα ορισμένων χωριών, οι πληροφορίες προέρχονται απ' την ΤΕΔΚ Άρτας.

26. Οι πληροφορίες για τα θεατρικά έργα γενικά του Γιώργου Κοτζιούλα προέρχονται απ' το: Γιώργου ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ, *Θέατρο στα βουνά*, Αθήνα 1980, β' εκδ. Θεμέλιο, σσ. 478-481.

27. Γιώργου ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ, ό.π., σσ. 41-48.

αντίθεση με τη μητέρα του θεια-Καρτέρω και κάποιους άλλους του περιγύρου του που φοβούνται τους αντάρτες, κυρίως γιατί επιβαρύνουν τους χωρικούς με τις ανάγκες της επιβίωσής τους. Ο υπεύθυνος όταν ενημερώνει ανώτερους και κατώτερους της οργάνωσης των ανταρτών πάνω στα προβλήματα του αγώνα της περιοχής, βασικά θίγει το παραπάνω ζήτημα.

Μονόπρακτο (σελ 25).

Γράφτηκε: 30 Μαρτίου- 2 Απριλίου 1944.

Παίχτηκε: Στο Βουργαρέλι, του Αγίου Γεωργίου, το 1944²⁸

22. «ΗΠΕΙΡΩΤΙΣΣΕΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποια κομόπολη του νομού Άρτας το 194..., και πρόκειται κυρίως για αφήγηση «παθών» των Ηπειρωτισσών που βοηθούν στον αγώνα για ελευθερία, αλλά και «των παθών» τους πριν την έκρηξη του πολέμου, στην ειρηνική ζωή.

Μονόπρακτο (σελ. 26).

Γράφτηκε: 4-9 Απριλίου 1944.

Παίχτηκε: κ.προηγ. 19 κείμ.

23. Ο ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποια ορεινή μικρή κομόπολη, τα τελευταία προπολεμικά χρόνια: Ο Αστυνόμος ως σύμβολο ενός θεσμού της αστικής κοινωνίας με τις παρανομίες του, την υπέρβαση καθήκοντος, τις αμέλειες προς το καθήκον, ανάλογα κάθε φορά με τις προσωπικές του ανάγκες.

Μονόπρακτο (σελ. 28).

Γράφτηκε : 12-14 Απριλίου 1944.

Παίχτηκε: Στη Βλάση (α' φορά), τον Ιούνιο του 1944²⁹. (Παρόλον ότι εξαντλήθηκε η έρευνά μας προς όλες τις κατευθύνσεις, η Βλάση δεν εντοπίστηκε στο νομό Άρτας, αλλά στο νομό Καρδίτσας, πολύ κοντά στον ηπειρωτικό χώρο).

24. «ΡΗΜΑΓΜΟΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό των Τζουμέρκων το 1944, και πρόκειται κυρίως για αφήγηση καταστροφών που επέφεραν οι Γερμανοί στο κατακτητικό έρασμα τους.

Μονόπρακτο (σελ. 31).

Γράφτηκε: 21-26 Αυγούστου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ.

25. «ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ).

Η σκηνή παρουσιάζει δρόμο κάποιας τοποθεσίας στο νομό Άρτας, την περίοδο της Γερ-

28. κ. την υποσημ. 25, ειδικότερα τη σ. 18 απ' το παραρτημένο εκεί έργο.

29. Π. ΜΑΡΚΑΡΗ, «Πολιτικό Θέατρο του Λαού», περ. *Θέατρο*, τευχ. 53-54, σσ. 36 και 38 (Για τα υπόλοιπα στοιχεία κ. την υποσημ. 25 [όπου αφορούν τα έργα του Γιώργου Κοτζιούλα]).

μανοϊταλικής κατοχής: Δύο νεαροί Εβραίοι, ο Χαΐμ και ο Μωυσής, αφηγούνται τις σοβαρές δυσκολίες που τους δημιούργησε η γερμανική κατάκτηση. Ο Μωυσής μάλιστα που είναι αντάρτης πείθει και τον Χαΐμ να οργανωθεί στο αντάρτικο του ΕΛΑΣ.

Μονόπρακτο (σελ. 11).

Γράφτηκε: 5 Μαΐου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ.

26. «Ο ΑΚΑΤΑΔΕΧΤΟΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σ' ένα χωριό, στη Σχολή Χωροφυλακής, και σε μία πόλη μεταξύ του 1936 και του 1940, όπου θίγεται η στρεβλή κοινωνική και εθνική διαπαιδαγώγηση των υποψήφιων χωροφυλάκων και ο χαρακτήρας ενός μεγαλομανούς χωροφύλακα.

Κοιμωδία (κατά τον συγγρ. ή τον επιμελητή της έκδοσης;) σε τρεις σκηνές (σελ.15).

Γράφτηκε: 24 Μαΐου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ.

27. «ΞΥΠΝΑ ΡΑΓΙΑ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό της Ηπείρου, την περίοδο της Γερμανοϊταλικής κατοχής³⁰. Στο όνειρο του μαρμπα-Λιόλιου εμφανίζεται ο Καραϊσκάκης, ο οποίος τον προτρέπει ν' αρπάξει το ντουφέκι και ν' αντισταθεί ενάντια στους κατακτητές, διαφορετικά, συνεχίζει με πίκρα ο Καραϊσκάκης, «άδικα θυσιαστήκαμε για σας» (δηλαδή οι ήρωες του '21). Ο μαρμπα-Λιόλιος πείθεται απ' το όνειρο και επιτρέπει στο γιό του, που το επιθυμούσε, «να βγει αντάρτης». Δίνεται επίσης η ευκαιρία να γίνει και σχετική προπαγάνδα υπέρ των κομμουνιστών.

Μονόπρακτο σε τέσσερεις σκηνές (σελ. 22).

Γράφτηκε : 26-28 Μαΐου 1944.

Παίχτηκε: Στο Τετράκωμο, 29 Ιουνίου 1944³¹.

28. «Ο ΚΟΜΜΑΤΑΡΧΗΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποια κοινοπολιτή, τα προπολεμικά χρόνια, όπου διαγράφεται ο χαρακτήρας ενός Κομματάρχη: Ο συντηρητικός κοινωνικά και πολιτικά, ο σφιχτοχερής, ο επαρμένος ως μεγαλομανής, που, ζώντας μέσα σε μια υποβαθμισμένη αστική κοινωνία, με τα προηγούμενα ελαττώματά του καταντά ο τελικά εκτεθειμένος.

Μονόπρακτο (29 σελ.).

Γράφτηκε: 30 Μαΐου-3 Ιουνίου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ.

29. «ΤΟ ΠΡΟΣΠΙΜΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΙΚΟΥ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η σκηνή παρουσιάζει γυμνή κάμαρη μ' ένα δεμάτι κλαδιά από έλατα στην άκρη: Θίγε-

30. Ο συγγραφέας δεν προτάζει υπόθεση, όπως το κάνει σε άλλα έργα του. Πιστεύουμε ότι η εδώ ποσότητα των επεισοδίων δικαιολογεί πρόταξη υπόθεσης.

31. κ. την υποσημ. 25, ειδικότερα τη σ. 42 απ' το παραπεμπόμενο εκεί έργο.

ται ο υπερβολικός ζήλος ενός δασικού προς την υπηρεσία του για κάποια ασήμαντη παρανομία φτωχού χωρικού, αφού ο δασικός θα απαιτήσει ανταλλάγματα απ' το χωρικό (φαγώσιμα-ποτό), για να μην τον καταγγείλει.

Μονόπρακτη κωμωδία (κατά τον συγγρ. ή τον επιμελητή της έκδοσης;) (σελ. 14).

Γράφτηκε: 3 Ιουνίου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ.

30. «Ο ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό της Ηπείρου το 1944, όπου έχει εγκατασταθεί Νοσοκομείο Ανταρτών: Ο Επιμελητής νοσοκομείου του ΕΛΑΣ Φύλιπας, προσπαθεί να εξυπηρετήσει όσους του ζητούν φαγώσιμα αλλά με δυσκολία, γιατί δεν γνωρίζει ποιος είναι αληθινός μαζί του και ποιος όχι. Ο Επιμελητής πάντως χαρίζεται στο «ασθενές φύλο», όταν τον ενδιαφέρει, και στον μάγειρα! Υπάρχουν και άλλοι, που λόγω της «θέσης» τους κυρίως, δεν υπολογίζουν και πολύ τον Επιμελητή για να πάρουν ό,τι θέλουν.

Μονόπρακτο (σελ. 30).

Γράφτηκε: 14-17 Ιουνίου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ.

31. «ΚΛΕΦΤΟΒΑΣΙΛΕΙΟ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό της Ηπείρου, την περίοδο της Γερμανοϊταλικής κατοχής³². Ένας αντάρτης του ΕΛΕΣ, ο Κοηρίδας, σ' ένα μπακάλικο-καφενείο εξοργίζει του θαμώνες με τα λεγόμενα και τη συμπεριφορά του. Μεταξύ των όσων αναφέρει είναι και η «θεωρία» του για το «Κλεφτοβασιλείο». «Ήρθε ο καιρός να κυβερνήσουμε και εμείς οι κλέφτες που σαπίζαμεν ως τα τώρα στις φυλακές... Θα μπούμε και μες στις πολιτείες, να σφάξουμε, ν' αρπάξουμε να τα κάνουμε όλα γυαλιά καρφιά... Θα γίνουμε όλοι μας νομαρχαίοι και δήμαρχοι». Και μεταξύ των όσων κάνει είναι ν' αρπάξει πολύτιμα αντικείμενα και του μπακάλη. Τελικά οι θαμώνες τον συλλαμβάνουν ως κοινό κλέφτη και τον σέρνουν κακίη κακώς στο μεσοχώρι για να τον φτύσει όλο το χωριό.

Μονόπρακτη κωμωδία (κατά τον επιμελητή της έκδοσης) (19 σελ.).

Γράφτηκε: 13 Σεπτεμβρίου 1944.

Παίχτηκε: κ. προηγ. 19 κείμ. ή στις 7 Ιανουαρίου 1945³³.

32. «Ο ΠΡΟΔΟΤΗΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΡΤΑΣ)³⁴.

Η υπόθεση διαδραματίζεται σε κάποιο χωριό της Ηπείρου, την περίοδο της Γερμανοϊταλικής κατοχής: Παρουσιάζεται η πολιτική μεταστροφή του πατέρα του υπεύθυνου του

32. κ. την υποσημ. 30.

33. κ. σ. έναντι 49 του έργου που παραπέμπεται στην υποσ. 25 και στη σ. 33 του έργου που παραπέμπεται στην υποσημ. 29.

34. Κατά μία άποψη (Π. ΜΑΡΚΑΡΗ, ό.π. σσ. 31-38), το θέατρο του Γιώργου Κοτζιώλα είναι Λαϊκό Θέατρο, «πολιτικό θέατρο του λαού». Που σε σχέση με τα άλλα λαϊκά θέατρα, παίζεται απ' το λαό για το λαό ανάλογα με τις κάθε φορά ανάγκες του (εδώ τις όποιες δημιουργεί ο αγώνας του για ελευθερία), και χωρίς θεατρικά μέσα.

ΕΑΜ στο χωριό Σταύρου προς τις θέσεις του ΕΑΜ. Πολύς λόγος γίνεται στο σπίτι του υπεύθυνου για τα ζητήματα του αγώνα των ανταρτών, μεταξύ των οποίων και για τους αρκετούς προδότες του αγώνα τους, Έλληνες δυστυχώς, και εν προκειμένω στην πόλη της Άρτας. Ένας μάλιστα απ' αυτούς, ο Ζάβρακας, έρχεται στο σπίτι του υπεύθυνου –ήταν συμμαθητές στο σχολαρχείο– για να του ζητήσει βοήθεια επειδή πρόκειται να δικαστεί με την κατηγορία της προδοσίας. Ο υπεύθυνος όμως δείχνει εμπιστοσύνη στη Δικαιοσύνη.

Μονόπρακτο (σελ 41).

Δεν υπάρχει χρονολογία συγγραφής.

Παίχτηκε: κ.προηγ. 19 κείμ. ή στις 7 Ιανουαρίου 1945³⁵.

33. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΠΕΤΣΚΟΥ (1908-1981. ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΣΟΒΟΥΝΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): «ΚΑΛΠΑΚΙ-ΚΑΛΑΜΑΣ» (ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ).

Η υπόθεση διαδραματίζεται σ' ένα χωριό του Πωγωνίου, στο Καλπάκι και στον Άγιο Αθανάσιο Χρυσορράχης (κοντά στο ποτάμι Καλαμάς), κατά την έναρξη του Ελληνοϊταλικού πόλεμου, και πρόκειται κυρίως για εικόνες από τα γεγονότα, πολεμικά και μη, στα προαναφερόμενα σημεία, όπου πρωταγωνιστεί ο Δήμος, ο νεαρός δάσκαλος του χωριού, με σημαντικές επιτυχίες μάλιστα στο πεδίο της μάχης.

Ιστορικό πολεμικό έργο (κατά τον συγγρ.), τρίπρακτο (62 σελ.).

Ανεβάστηκε στις 18 Μαΐου 1947 για αφορά από μέλη της αδρανοποιημένης τότε «Ηπειρωτικής Σκηνης» (Αθηνών) στο Θέατρο «Παλλάς» Αθηνών (καλλιτεχνική διεύθυνση: Θανάσης Δουρδούφης – διοργάνωση παράστασης: οι αδελφότητες Αετόπετρας, Βραστοβά, Δημοκόρης, Κάτω Λάβδανης, Κουρμαδιού, Λάβδανης, Στρατινίτσας και Ψηλόκαστρου [Λάκκας Πωγωνίου]).

Εκδόθηκε το 1948³⁶.

35. κ. την υλοσημ. 33.

36. Οι παραπάνω πληροφορίες γι' αυτό το θεατρικό έργο του Χ. ΠΕΤΣΚΟΥ, προέρχονται απ' το: Χαράλαμπος ΠΕΤΣΚΟΥ, *Καλπάκι-Καλαμάς*, Αθήνα 1948 (συνεργ. Μ. Καλογεράκη), και ιδιαίτερα σ. 68 και εξώφυλλο, εσώφυλλο. Η έκδοση αυτή είναι και η α' του έργου. Η παράστασή του αναφέρεται και στην εφ. *Ηπειρωτικόν Μέλλον*, Αθήνα Φ. 87/23.5.47. Η πληροφορία για την «Ηπειρωτική Σκηνή» προέρχεται απ' τον Θανάση Δουρδούφη, ο οποίος, βάσει ενός ιδιωτικού εγγράφου που επιδεικνύει, ισχυρίζεται ότι είναι και αυτός συγγραφέας του εν λόγω έργου (μαζί δηλαδή με τον Χαράλαμπο Πέτσκο).